

Pelastusviranomaisen asiantuntijana tulipaloa koskevassa esitutkinta- ja oikeusprosessissa

Pelastusviranomaista kuullaan tutkinta- ja oikeusprosessissa asiantuntijana, kun halutaan kokemussääntöjen (erit. tutkimustieto) pohjalta tietää, millaista vaaraa tulipalo aiheutti tai olisi voinut aiheuttaa. Vaaran aiheuttamista arvioidaan erityisesti yleisvaarallisten rikosten kohdalla, esimerkiksi epäiltäessä tuhotyötä (RL 34 luvun 1 §) tai yleisvaaran tuottamusta (RL 34 luvun 7 §).

Asiantuntijana toimivan pelastusviranomaisen tulee vastata hänelle esitettyihin vaaran aiheuttamiseen liittyviin osakysymyksiin. Sen sijaan pelastusviranomaiselta ei tule kysyä eikä tämän tule vastata suoraan lainsäädännöstä johdettavaan kysymykseen siitä, oliko teko omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa. Pelastusviranomaisen ei liioin tule pohtia, aiheuttiko tulipalo abstraktia tai konkreettista vaaraa. Tulkinnat näihin kysymyksiin muodostetaan oikeudellisessa päätöksentekoprosessissa, jossa asiantuntijan roolina on antaa osavastauksia päättelyn rakentamisen pohjaksi.

Lainsäädännössä lähtökohtana on se, että asiantuntija antaa kirjallisen lausunnon, ja suullinen kuuleminen tuomioistuimessa on poikkeus. Tulipalojen kohdalla tyhjentävien asiantuntijalausuntojen laatiminen on kuitenkin käytännössä osoittautunut siinä määrin haastavaksi, että asianosaisen vastakuulustelu-oikeus turvataan asiantuntijan suullisella kuulemisella.

Asiantuntijalausunnolle hyvän pohjan antaa viranomaisyhteistyö palon tutkinnassa, mikä samalla täsmentää työnjakoa ja asiantuntijalausunnon roolia prosessissa (mihin kysymyksiin tarvitaan vastauksia asiantuntijalausunnossa). Lausunnossa tulee tehdä näkyväksi tehdyt tutkintatoimet tai niihin perehtyminen sekä käytetty aineisto ja lähteet, ei vain perustella ja kirjata johtopäätökseksi tullut kanta. Tällöin voidaan osoittaa tutkinnallisen otteen laajuus ja valitun hypoteesin perusteltavuus vaihtoehtoihin tapahtumankulkuihin tai hypoteeseihin nähden.

Lausunnossa tulee selkeästi erottaa faktat ja arviot. Lausunnon kirjoittamisessa tulee ottaa huomioon, että sen lukijat ja tulkitsijat ovat paloasioissa maallikoita. Tulipaloon liittyviä ilmiöitä onkin avattava perusteellisesti, ja erikoistermit – jos niitä käytetään – on avattava lukijalle.

Asiantuntijan tulee ennen oikeudenkäyntiä kerrata antamansa lausunto. Oikeudenkäynnissä asiantuntija voi tukeutua lausuntoonsa ja muistiinpanoihinsa. Asiantuntija ei voi vedota siihen, että lausunto kuuluu jo esitutkinta-aineistoon, vaan hänen on vastattava suullisesti esitettyihin kysymyksiin.

Tätä tiivistelmää yksityiskohtaisemmin palotapauksessa asiantuntijana toimimista on käsitelty dokumentissa *Ohjeistus palosta tehtävän asiantuntijalausunnon laatimiseen*.